

Obnova naučné stezky na Vrchu svatého Kříže (Parukářka)

Závěrečná zpráva

Dotační program pro oblast životního prostředí

Podprogram: 3. žlutý podprogram – Vzdělávání a výchova

Číslo smlouvy: 2024/00212/OE – OD

Cíle projektu, zdůvodnění a předpokládaný přínos

01/71 ZO ČSOP Koniklec, p. s. zapsaný jako pobočný spolek ve spolkovém rejstříku vedeném Městským soudem v Praze pod spisovou značkou L 49118, IČ: 49629204

Bankovní spojení: Fio banka, a. s., V Celnici 1028/10, 117 21 Praha 1, 2500214207/2010

Cílem projektu bylo obnovit a vylepšit formu a obsah naučné stezky, nacházející se na Vrchu sv. Kříže, aby byla k dispozici návštěvníkům lokality v aktuální, čitelné a srozumitelné podobě.

Hlavním důvodem rekonstrukce a inovace stezky byl jednak její technický stav (stojany poškozené jak povětrnostními vlivy, tak vandalismem), jednak zastaralost formy podání informací (příliš mnoho textu na úkor obrazové části, nelogické uspořádání témat na jednotlivých deskách), nejednotnost vizuální podoby (při předchozích rekonstrukcích a doplňování tabulí na stezku se dostatečně důsledně nehledělo na užití log a grafických prvků) a neaktuálnost informací (za více než dvacet let existence tabulí se objevily nové zdroje, které poznatky o probíraných tématech posunuly nebo dokonce zpochybnily). Dále na tabulích zůstaly stará loga a kontakty na organizace, které se podílely na tvorbě původní verze stezky.

Největším přínosem rekonstruované stezky je zkvalitnění osvěty návštěvníků z řad místní komunity i zájemců z řad turistů. Vrch sv. Kříže je atraktivní a hojně navštěvované místo s bohatou historií a zajímavostmi z oblasti zoologie, botaniky i kultury. Díky těmto atributům představuje důležitý bod jak pro relaxaci, tak pro poznání. Prostřednictvím bohatě ilustrovaných tabulí stezka zprostředkovává informace o věcech, které lze na území vrchu a jeho okolí vidět dodnes (především příroda a její součásti), i o dění v časech minulých (historické události, dnes již neexistující nebo obtížně přístupné historické stavby). Komplexním pojetím tak přispívá k ochraně přírodního i kulturního dědictví této části Prahy 3.

Realizované aktivity

V průběhu projektu jsme vytvořili **pět informačních desek** s upravenou skladbou témat (Vrch svatého Kříže, Parukářka a Kapslovna, Ptáci na Vrchu svatého Kříže, Dřeviny na Vrchu svatého Kříže, Rozhled z Vrchu svatého Kříže) a osadili jimi čtyři stojany (jeden ze stojanů nese dvě desky, obě s přírodovědným zaměřením). K nim jsme přidali informační **leták** o stezce. Vedlejším produktem je **rešerše** zaměřená na problematiku existence údajného popraviště a na inovaci údajů o zaniklých usedlostech a budovách v okolí.

Průběh realizace projektu:

- 1) Revize textů a zpracování nové jednotné grafické podoby desek

Revize textů, inovace obsahu (metodická i vizuální) a zpracování jednotné grafiky bylo nejrozsáhlejší částí celého projektu. Prvním úkolem bylo **určit novou koncepci a sjednotit tématické okruhy tak, aby nebyly roztříštěné na několika deskách**. Nová obsahová podoba byla navržena takto: Na tabulích Vrch Sv.Kříže a Parukářka zůstaly informace o historii (došlo pouze k aktualizaci a doplnění), tématům Ptáci a Dřeviny byly věnovány samostatné desky a téma Zeleň ve městě se stalo ve stručnější verzi součástí desky Dřeviny. Informace, netýkající se přímo Vrchu sv. Kříže a jeho nejbližšího okolí (tj. obecné pro P3 nebo dokonce městskou krajinu) byly vypuštěny. Koncepci jsme navrhli v **únoru 2024**.

Další fází inovace bylo ověření správnosti textů, jejich aktualizace a zestručnění. Zkrácení textů odpovídalo současným požadavkům na schopnost tabulí předat lidem klíčové informace o

problematice (člověk u jednoho tématu udrží pozornost pouze několik minut). Ověřování **historických informací** jsme řešili hledáním dostupných bibliografických, mapových a obrazových zdrojů v knihovnách, archivech nebo periodikách zabývajících se dějinami Žižkova (např. Žižkovské listy), ale i pátráním přímo v terénu (hledání barokního sloupu od Bezovky nebo návštěva kostela sv. Rocha). Na základě bádání vznikl vedlejší výstup - **rešerše**, která se zabývá především polemikou o legendě o názvu vrchu, tedy o existenci údajného popraviště. Doplnkem rešerše jsou nová srovnání a poznatky o zaniklých budovách v blízkosti vrchu (Bezovka, Zámeček, dvůr s rybníčkem). Význam tohoto dokumentu spočívá ve shrnutí výsledků bádání do uceleného výchozího bodu pro další případné inovace stezky; není pojat jako uzavřená záležitost, v případě objevu dalších přístupných zdrojů je otevřen dalším úpravám a doplněním. Samozřejmostí je uvedení všech použitých zdrojů a citace. Texty týkající se obou **přírodovědných okruhů** jsme zrevidovali a **vybrali referenční druhy**, které se nakonec na tabulích objevily. Výběr i revize jsme provedli po konzultacích s odborníky, a to jak ze zoologického, tak z didaktického hlediska: u **ptáků** byla klíčovými kritérii možnost pozorování v oblasti Žižkova, příslušnost k městským druhům a přibližně rovnoměrné rozdělení stálých a tažných, u **dřevin** přítomnost v dosahu tabule, rovnoměrnost původních a nepůvodních druhů a přítomnost zajímavých faktů o jejich původu nebo významu pro člověka. Aktualizaci si vyžádaly hlavně informace o stálosti a tažnosti ptáků, protože situace se v souvislosti se změnou klimatu u mnoha tažných druhů plynule mění - zde do budoucna předpokládáme nutnost dalších upřesnění. Tematický okruh Zeleně ve městě jsme zjednodušili na podstatné body týkající se jejich funkcí v městském prostředí. Práce na textech trvaly od **února do června 2024**.

Současně s posledními pracemi na textech jsme započali s obnovou obrazových komponent tabulí. Zde jsme dopředu počítali, že dostanou výraznější prostor než ve staré verzi: obrázky a schémata nejenže přitáhnou zájemce spíše než dlouhé bloky textu, ale také v mnoha případech názorněji přenesou potřebné sdělení. Abychom docílili jednotného pojetí obrázků historické části a zároveň navodili dojem starých časů, zvolili jsme formu sépiových ilustrací v retro duchu. Podkladem pro kresby byly dobové snímky a zobrazení. Celkem vznikla série **šesti ilustrací historických objektů** (Bezovka, Zámeček, Libeňský dvůr, Kapslovna, kostel sv. Rocha, protiatomové kryty). Naproti tomu ilustrace ptactva a dřevin jsme koncipovali barevně, aby byla patrná reálná podoba a určovací znaky (ilustrace mají mimo jiné sloužit jako pomůcka k určení vybraných druhů in situ). Návštěvníci nyní mají k dispozici **šest obrázků ptáků a šest obrázků dřevin**. Součástí výtvarné inovace byla i tvorba mapy širšího okolí Vrchu sv. Kříže, která pomáhá čtenářům lokalizovat polohu prezentovaných staveb, ale také stezky samotné (takto je použita i v letáku). Z původních ilustrací jsme ponechali velké panorama patrné z vyhlídkového místa na hřebeni kopce. Výtvarný doprovod vznikl od **května do července 2024**.

Poslední fází inovace byla **grafická realizace tabulí**. Při tvorbě vizuálu jsme co nejvíce vycházeli z původního vzhledu: barevnou kompozici jsme založili na kombinaci barev žižkovské vlajky (zelená, bílá a červená) a v hlavičce jako symbol stezky ponechali znak Žižkova. Změny ve vzhledu se týkaly především organizace různých typů sdělení (hlavní náplň tabule, doplňkový box, hádanka/provozní sdělení). Hotové desky jsme před vytištěním zaslali k připomínkám a

schválení na městskou část Praha 3. Návrh a provedení tabulí včetně zaslání ke schválení proběhlo v **červenci 2024**. Tehdy se objevil neočekávaný problém, který výrazně změnil harmonogram plánovaných prací. ukázalo se, že vlastnické poměry naučné stezky jsou nejasné a z doby jejího založení (před 20 lety) se nezachovala žádná dokumentace, která by stanovila jednoznačného majitele. Po delších diskusích si stezku do majetku přebrala městská část Praha 3. Nakonec se podařilo do konce roku vše zvládnout a od nového roku mají návštěvníci možnost zhlédnout aktualizovanou a renovovanou stezku.

2) Výroba informačních desek

Inovované, nově uspořádané a schválené tabule jsme nechali vytisknout na DIBOND, který se nám již několikrát osvědčil jako materiál vhodný na terénní instalace - tisk je odolný proti vyblednutí a v případě poškození sprejery se z něj dá postřik smýt pomocí acetonu. Tabule mají jednotný rozměr A1. Desky byly vyrobeny v **listopadu 2024**.

3) Oprava stojanů a instalace modernizovaných infoprvků

Po vytištění informačních desek jsme přistoupili k rekonstrukci nosných prvků. Při sundávání starých infomateriálů jsme vyhodnotili, že bude třeba nahradit čtyři podkladová plata a veškerý spojovací materiál, kterým byla upevněna na nohách stojanů. Záměru vyhovovalo pořízení spárovek o rozměru 60 x 80 cm. Zakoupené desky jsme nejprve impregnovali olejovým nátěrem a po zaschnutí přetřeli krycí barvou v odstínu palisandr, který byl použit i při původní realizaci stezky. Stejným způsobem jsme ošetřili i stojany znehodnocené graffiti nápisy: zbrousili jsme povrch, napustili impregnací a opravu dokončili krycím nátěrem. Přiz závěrečné instalaci jsme na stojany namontovali nová plata a poté na ně našroubovali informační desky. K montáži jsme kompletně použili nové vruty vhodných rozměrů. Stabilitu tabule Vrch svatého Kříže jsme pojistili ukotvením pomocí montážních klínů. Staré desky a podkladová plata jsme postupně z lokality odvezli. Terénní práce na opravě a instalace modernizovaných komponent jsme uskutečnili v **listopadu a začátkem prosince 2024**.

4) Realizace doprovodných informačních materiálů k naučné stezce

Jako doplněk k terénním prvkům stezky jsme po finalizaci všech prací na tabulích vytvořili informační a propagační leták, jehož účelem je rozšířit povědomí o modernizované stezce mezi návštěvníky akcí pro veřejnost. Leták se vzhledem shoduje s vizuálem stezky. Jako obsah jsme (podobně jako u letáků k jiným stezkám) zvolili stručný popis jednotlivých infoprvků a návod, jak se k nim nejsnáze dostat. Důležitým orientačním prostředkem v letáku je **mapka** s vyznačením jednotlivých stojanů. Zároveň s letákem jsme připravili propagační podklady k publicitě projektu online (na web a na sociální síť Ekocentra Konikleč). Doprovodné materiály jsme zpracovali v **prosinci 2024**.

Výstupy projektu

Záměrem projektu bylo uskutečnění několika aktivit vedoucích k modernizaci naučné stezky ve významné přírodní a historické lokalitě na Praze 3. Realizace těchto činností vedla k následujícím výstupům:

1. Inovované informační desky

Na naučné stezce lze nyní nalézt celkem pět tabulí. Tři z nich zůstaly tematicky shodné s původními, dvě jsou výsledkem reorganizace a scelení roztržitých témat.

Vrch svatého Kříže

Tabule je umístěna na svém původním místě, na křižovatce chodníků v blízkosti pivnice Parukářka. Zabývá se historií existujících i zaniklých staveb v bezprostřední blízkosti Vrchu sv. Kříže - usedlosti a restaurace Bezovky, kostela sv. Rocha, tzv. Zámečku a poplužního dvora s rybníčkem, jehož název se v pramenech mění (Volšanský, později Libeňský). V doplňkovém boxu jsou diskutovány varianty vzniku názvu kopce a jaká je pravděpodobnost pravdivosti legendy o popravišti.

Rozhledy z Vrchu svatého Kříže

Druhá ze tří tabulí, na níž bylo zachováno původní zaměření. Stojí na vyhlídkovém místě na okraji hřebene návrší a slouží jako obrazová nápověda - znázorňuje panorama části Prahy viditelné z Vrchu sv. Kříže a upozorňuje na jeho dominantní prvky. Doplňkem je hádanka související se sochou Jana Žižky na Vítkově a její řešení.

Ptáci na Vrchu svatého Kříže

První ze dvou tabulí, která je výsledkem sloučení dříve nesouvislých informačních oddílů do kompatibilního celku. Nachází se společně s tabulí Dřeviny na Vrchu sv. Kříže na jediném stojanu na rozhraní otevřené vrcholové plochy a parku Parukářka (původně zde byla tabule Zeleň ve městě). Zahrnuje v sobě okruhy Tažní ptáci a Stálí ptáci a prezentuje šest vybraných místních druhů. Doplňkový box objasňuje příčiny a definuje typy ptačích cest.

Dřeviny na Vrchu svatého Kříže

Deska je věnována původním a nepůvodním dřevinám v parku, zajímavostem o nich a formou boxu do ní byl včleněn zjednodušený obsah původní, dosti odborně pojaté tabule Zeleň ve městě.

Parukářka a Kapslovna

Na poslední tabuli stezky bylo ponecháno původní zaměření, a to zajímavosti o velkém továrním komplexu, lidově nazývaném Kapslovna, usedlosti Parukářka, na jejímž místě podnik vznikl, a také o podzemí Vrchu sv. Kříže, které je protkáno protiatomovými kryty. Vizualně je tabule koncipována identicky jako tabule Vrch sv. Kříže, tedy s mapovým podkladem a lokalizací

objektů. Doplnkový box popisuje osudy Žižkova v souvislosti se zdejší tradiční zemědělskou činností - vinařstvím.

2. Informační leták

Hotový leták má formu skládačky s dvojitým zlomem o formátu A4 (formát se vztahuje k celkovému rozměru tiskoviny.) Stručně shrnuje obsah jednotlivých tabulí, přibližuje jejich umístění a popisuje nejběžnější trasu k absolvování stezky. Text letáku je doplněn ukázkami ilustrací, mapkou s vyznačením jednotlivých tabulí a kontakty včetně příslušných log (Koniklec, MČ Praha 3). Leták vyšel nákladem 650 kusů.

3. Opravené stojany

Stojany nyní disponují jednotnou podobou dvounohé konstrukce s nosnou podkladovou deskou pro infoprvek velikosti A1; tři jsou jednostranné, jeden dvoustranný. Tři stojany byly rovněž zbaveny nasprejovaných nápisů, napuštěny olejovou impregnací a natřeny barvou odpovídající původnímu odstínu. Původní shnilé nebo poškozené podkladové desky byly vyměněny za nové a byl přidán jeden kus pro pátý infoprvek. Poslední, zcela nefunkční stojan na vyhlídkovém místě byl kompletně nahrazen městskou částí Praha 3. Pozice stojanů v prostoru vrchu zůstala zachována v souladu se stavem před rekonstrukcí.

Perspektiva dalšího řešení

Stezka je v současnosti v majetku městská část P3, která bude dále rozhodovat i o procesu údržby. Naše ekocentrum je připraveno (v případě zájmu vlastníka) podílet se na údržbě.

Dne 23.1.2025

Mgr. Martina Zrostlíková